

Profiel van de stad Franeker

Historie

Franeker kreeg in 1471 stadsrechten en is de 'ster van de elf steden'. Met haar historische binnenstad, mooie grachtenpanden, diverse culturele voorzieningen en een breed winkelaanbod is de stad een koop- en uitgaanscentrum voor een groot gebied.

Zonder andere zaken tekort te doen, kan Franeker worden gekarakteriseerd aan de hand van 3 P's: Planeten, Professoren en Psychiaters.

De planeten staan voor het Koninklijke Eise Eisinga Planetarium. In 1774 begon Eise Jeltes Eisinga in Franeker aan de bouw van een planetarium in zijn eigen huiskamer. Het planetarium, dat in 2016 is verbouwd en uitgebreid, toont tot op de dag van vandaag de actuele stand van de planeten. Het heeft sinds 2023 de status van Unesco Werelderfgoed.

Een recente verandering is de herstructurering van de Breeddeplaats, het plein voor de Martinikerk en het hart van de stad met o.a. de Oortwolk-fontein. Dit is één van de 11 fontein die elke Friese stad in het kader van Culturele Hoofdstad gekregen heeft. De Franeker fontein is een ode aan de wereldberoemde, in Franeker geboren astronoom Jan Hendrik Oort.

De professoren verwijzen naar het academische verleden. De universiteit van Franeker heeft vanaf de stichting in 1585 een belangrijk stempel op de stad gedrukt. De theologische faculteit was eeuwenlang aanwezig en stond in hoog aanzien. Buitenlandse studenten kwamen o.a. uit Duitsland en Hongarije. De universiteit maakte niet alleen het kleine stadje tot een internationaal centrum van wetenschap (René Descartes verbleef hier in 1629), maar was voor het culturele en maatschappelijke leven in geheel Friesland van groot belang.

200 jaar na dato wordt de Franeker Academie nieuw leven ingeblazen. Door colleges en lezingen wordt de wetenschap nieuw leven ingeblazen en wordt ook gewerkt aan een educatief centrum.

Veel van de historie van de Franeker' Academie is te vinden in museum Martena.

Franeker is met Gennep en Woerden de derde Reformatiestad in Nederland. Deze titel is toegekend door de Community of Protestant Churches in Europe. Zowel de rol die Franeker gespeeld had bij de opkomst van de Mennonieten, als ook de opleiding van predikanten uit heel Europa aan de Universiteit, waren hiervoor doorslaggevend.

De derde P, de psychiaters, verwijst naar de psychiatrische zorg dat een rijk verleden met de stad kent. In 1848 besloot het provinciebestuur van Friesland om in de Academiegebouwen van de (toen) voormalige Universiteit van Franeker psychiatrische patiënten onder te brengen. Op 31 maart 1851 arriveerden de eerste patiënten afkomstig uit Deventer. Dit was het begin van meer dan anderhalve eeuw psychiatrische zorg in het centrum van Franeker. Het Psychiatrisch Ziekenhuis groeide uit tot een grote instelling met 650 behandelplaatsen in begin jaren 80 van de vorige eeuw. Daarna werden door

decentralisatie en meer ambulante zorg de behandelingen verspreid over de provincie. Tegenwoordig worden op Groot Lankum (terrein ten Westen van de stad) door GGZ Friesland nog mensen met psychiatrische aandoeningen verzorgd en behandeld.

Actualiteit

De stad Franeker (13.011 inwoners) ligt in de gemeente Waadhoeke (46.717 inwoners). Het is een meertalige gemeente waar naast Nederlands en Fries ook Bildts wordt gesproken. De gemeente kent naast Franeker maar liefst 40 dorpen.

In de stad zijn scholen voor zowel basis-, voortgezet- als speciaal onderwijs

Gedurende het hele jaar worden er diverse activiteiten georganiseerd. De bekendsten daarvan zijn de Koninklijke PC en de Agrarische Dagen. De PC (de letters staan voor Permanente Commissie) is de naam van de kaatswedstrijd die jaarlijks op de vijfde woensdag na 1 juli wordt gehouden. Het evenement is met afstand de oudste sportklassieker van Nederland. De geschiedenis er van is terug te vinden in het Kaatsmuseum.

De Agrarische Dagen zijn een feestweek die is ontstaan uit de veemarkt, vanouds op de derde donderdag van september.

In Franeker zijn heel veel vrijwilligers actief. Zonder hen zou een aantal activiteiten niet kunnen bestaan. Ook is het lokale bedrijfsleven bij veel activiteiten (financieel) betrokken, evenals de plaatselijke kerken.

Onlangs is de stad 'opgewaard' onder de naam "Franeker Waddenpoort". Er zijn veel ligplaatsen voor boten gecreëerd aan de bolwerken. Behalve het Planetarium heeft ook dit geleid tot een toename van het toerisme.

Per trein is het minder dan een kwartier naar Harlingen-Haven vanwaar de veerboten naar Terschelling en Vlieland vertrekken. Naar Leeuwarden duurt de treinreis 18 minuten.

Het centrum van Amsterdam is per auto in anderhalf uur te bereiken via de Afsluitdijk.